

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument met overgangszone van de 18de-eeuwse dorpslinde in Heist-op-den-Berg (Itegem)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 11 april 2016 tot voorlopige bescherming als monument van de 18de-eeuwse dorpslinde met overgangszone in Heist-op-den-Berg (Itegem);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 25 mei 2016 tot en met 23 juni 2016 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de 18de-eeuwse dorpslinde met overgangszone aantoonst;

Overwegende dat de 18de-eeuwse dorpslinde als monument esthetische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De dorpslinde van Itegem is door zijn ouderdom en standplaats uitgegroeid tot een imposant en majestueus exemplaar. Hij werd al sinds het begin van de 20ste eeuw verschillende keren beschreven als een van de bijzondere bomen van het land. De linde is ook verschillende keren afgebeeld op postkaarten van Itegem uit het begin van de 20ste eeuw.

Deze linde dankt zijn esthetische waarde onder andere aan zijn ouderdom – hij dateert van halweg de 18de eeuw-, die hem een indrukwekkend en knoestig uitzicht verschaft, eigenschappen die nog zullen toenemen naarmate zijn leeftijd vordert. Dergelijke oude bomen zijn esthetisch waardevol en zeldzaam in Vlaanderen. Samen met de kerk vormt de linde een esthetisch geheel dat het silhouet van de dorpskern bepaalt;

Overwegende dat de 18de-eeuwse dorpslinde als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De dorpslinde van Itegem is een zeldzame getuige van een vierschaar, een door vier touwen afgespannen zone waar voor de afschaffing van het Ancien Régime werd recht gesproken en die zich traditioneel onder een lindeboom bevond. Deze vorm van rechtspraak werd zeker nog in de eerste helft van de 18de eeuw in Itegem toegepast. De dorpslinde van Itegem dateert van circa 1755 en is één van de drie thans gekende gerechtsbomen in Vlaanderen waaronder mogelijk nog effectief ooit recht gesproken werd;

Overwegende dat de 18de-eeuwse dorpslinde als monument ruimtelijk-structurende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De dorpslinde is beeldbepalend in Itegem en vormt een baken in de omringende dorpskern. Samen met de naastgelegen kerk bepaalt de linde het silhouet van het dorp;

Overwegende dat de 18de-eeuwse dorpslinde als monument wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De dorpslinde van Itegem dateert van circa 1755 en is dus een veteranenboom. Dergelijke oude bomen zijn in Vlaanderen zeldzaam en vereisen een specifiek beheer. Momenteel is er nog weinig onderzoek gedaan in Vlaanderen naar de effecten die het toepassen van een veteranenbeheer op de levensverwachting en vitaliteit van de bomen hebben. Monitoring van deze linde kan de kennis over het beheer van veteranenbomen in een stedelijke context vergroten.

Daarnaast hebben veteranenbomen een aantal specifieke kenmerken zoals het voorkomen van veel holtes, microhabitats, aantasting door zwammen, ... die hen een unieke habitat voor een aantal (soms) zeldzame (dier)soorten maakt;

Overwegende dat de afbakening van een overgangszone noodzakelijk is omwille van volgende motivatie:

De boom kan indirecte negatieve impact ondervinden door een al dan niet permanente wijziging van de grondwatertafel ten gevolge van werken of activiteiten die plaats vinden in de ruimere omgeving rond het monument,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

De 18de-eeuwse dorpslinde (wortels, stam en kroon) gelegen op het Sint-Guibertusplein zonder nummer in Heist-op-den-Berg (Itegem). De bescherming is een ringvormige zone met de stam als middelpunt en een straal van 19 meter, met uitzondering van de hierin gelegen gebouwen, bekend ten kadaster: Heist-op-den-Berg, 4de afdeling, sectie B, perceelnummers 269N (deel), 269R (deel), 272C (deel), 381H (deel), 392E (deel), 394B (deel), 415B (deel), 416B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De volgende onroerende goederen worden definitief beschermd als overgangszone bij het monument: een ringvormige zone rondom het monument met als buitenstraal 39 meter en de stam van de boom als middelpunt, bekend ten kadaster: Heist-op-den-Berg, 4de afdeling, sectie B, perceelnummers 267H (deel), 267K (deel), 269L (deel), 269N (deel), 269R (deel), 269S (deel), 272C (deel), 273V (deel), 273W (deel), 379M (deel), 381G (deel), 381H (deel), 392E (deel), 394B (deel), 397D (deel), 398T (deel), 415B (deel), 416B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De definitieve beschermde onroerende goederen en de overgangszone zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° esthetische waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° ruimtelijk-structurende waarde;
- 4° wetenschappelijke waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

- 1° de voormalige functie als gerechtsboom die deze linde vermoedelijk ooit uitoefende. Dit wordt als volgt weerspiegeld:
 - a) door de standplaats op het dorpsplein;
 - b) door de soort, een linde: recht werd voor de afschaffing van het Ancien Régime traditioneel onder een linde gesproken;
 - c) zijn plantdatum, rond 1755, die dateert van voor de afschaffing van het Ancien Régime;
- 2° de linde als veteranenboom, gekenmerkt door:
 - a) de aanwezigheid van dood hout;
 - b) uitholling van de stam en holtes in de (gestel)takken;
 - c) aantasting door zwammen;
 - d) een rijke ecologie: de typische ouderdomsverschijnselen van de boom maken hem tot een microhabitat voor tal van, soms zeldzame, organismen;
 - e) zijn leeftijd, die op het moment van bescherming op circa 260 jaar geschat wordt;
 - f) (de evolutie naar) een meer gedrongen vorm met brede basis;
 - g) zijn knoestige uiterlijk;
- 3° het beeldbepalend karakter van de linde, gekenmerkt door:
 - a) de locatie op het dorpsplein in het centrum van het dorp, naast de kerk;
 - b) zijn majestueuze gestalte: een stamomtrek van 4 m gemeten op 1,50 m hoogte (gemeten in 2014), een hoogte van 12 m en een kruindiameter van 22 m (gemeten in 2006);
- 4° zijn genetisch materiaal: de linde is een Hollandse linde (*Tilia x europaea*), een cultuurvariëteit die verkregen wordt door het kruisen van de zomerlinde (*Tilia platyphyllos*) en de winterlinde (*Tilia cordata*).

Art.3.1 §1. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° veteranenbeheer: de boom is op het moment van de bescherming erg uitgehold, waardoor het verder uitgroeien van de kroon niet wenselijk is. In de toekomst moet de boom evolueren naar een meer gedrongen exemplaar met lage kroon, een korte stam en gesteltakken met vitale jonge scheuten. Hiervoor is regelmatig snoeionderhoud noodzakelijk. Door het toepassen van 'veteranensnoei' kan de boom ondersteund worden bij het natuurlijk proces van inkrimping van de kroon bij hogere ouderdom. Gezien de uitzonderlijke waarde van deze boom, en de specifieke kennis die een veteranenbeheer vergt, is het noodzakelijk dat de uitvoering en opvolging van dit veteranenbeheer professioneel en met kennis van zaken gebeuren;
- 2° monitoring: gezien de ligging in het midden van de dorpskern, is het correct in kaart brengen en opvolgen van de mechanische toestand waaronder de stabiliteit van de boom en de opvolging hiervan van groot belang;
- 3° standplaatsverbetering: het huidige plantvak van de boom is te klein. Met het oog op het behoud van de boom is het aan te bevelen het plantvak uit te breiden. Daarnaast zijn er nog een aantal, soms periodiek te nemen maatregelen, die de standplaats blijvend kunnen verbeteren en dus een positief effect zullen hebben op de fysische toestand van de boom:
 - a) het plantvak vergroten en een borderrand plaatsen rondom dit plantvak;
 - b) opheffen van de bestaande verdichting van de bodem en toekomstige verdichting tegengaan;
 - c) bodem beschermen en onkruidgroei voorkomen;
 - d) bodemkwaliteit verbeteren;
- 4° heraanplanten: zeker sinds de eerste helft van de 18de eeuw en mogelijk ook al vroeger, was er een lindeboom aanwezig op het dorpsplein van Itegem. Voor de afschaffing van het Ancien Régime nam deze een belangrijke plaats in het openbare leven van de bevolking in. Het was immers de plaats waar de rechtspraak plaatsvond. De herinnering aan dit historisch gegeven moet levend gehouden worden door de traditie van het aanplanten van een lindeboom op het dorpsplein ook na zijn afsterven verder te zetten. Hiervoor wordt bij voorkeur genetisch materiaal gebruikt van de

huidige linde. Op die manier is de dorpslinde steeds een directe afstammeling van de oorspronkelijke gerechtsboom. Hiervoor is het aangewezen om dit materiaal al te laten opkweken door een boomkwekerij;

- 5° beschermende maatregelen: de linde bevindt zich in het centrum van Itegem, een plaats waar geregeld werken kunnen plaatsvinden zoals de heraanleg van het plein, wegenwerken, rioleringswerken,.... Wanneer deze werken en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden door het voorafgaandelijk uitvoeren van een Bomen Effect Analyse en het aanstellen van een bomenwacht die heel het proces (van aanbesteding tot oplevering) mee begeleidt. Op basis van de Boom Effect Analyse en de aard van de werken, kan de bomenwacht een aantal maatregelen voorstellen die schade aan de boom kunnen voorkomen en een optimaal behoud verzekeren.

§2. In uitvoering van deze beheersdoelstellingen is het verboden om het plantvak te verkleinen.

§3. In uitvoering van deze beheersdoelstellingen gelden volgende verplichtingen:

- 1° een nieuwe Hollandse linde aanplanten op dezelfde locatie na het afsterven van de huidige dorpslinde;
- 2° beschermende maatregelen nemen bij werken en/of activiteiten in de nabije omgeving van de linde om zo het behoud van de linde te verzekeren en schade aan de boom zo veel mogelijk te voorkomen.

Art.3.2 Voor de overgangszone geldt de volgende beheersdoelstelling:

Beschermende maatregelen nemen: de linde bevindt zich in het centrum van Itegem, een plaats waar geregeld werken kunnen plaatsvinden zoals de heraanleg van het plein, wegenwerken en rioleringswerken. Wanneer deze werken en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden.

De maatregelen voor monument en overgangszone vloeien voort uit een beheersvisie die erop gericht is om de boom zo lang mogelijk in stand te houden en de herinnering aan de locatie waar tijdens het Ancien Régime traditioneel recht gesproken werd, levend te houden.

Art. 4 De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermd monument de 18de-eeuwse dorpslinde (wortels, stam en kroon) zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde boom (stam, kruin en wortels) als op de standplaats waarin hij groeit;
- 2° de fysische toestand van de boom en zijn standplaats regelmatig te controleren en te evalueren (monitoring);
- 3° regulier onderhoud van de boom en zijn standplaats oordeelkundig uit te oefenen (regulier beheer);
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5.1 Voor de volgende handelingen aan het beschermd monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
- 3° opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden aan te brengen;
- 4° het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
- 5° het aanleggen van wegen en paden;

- 6° elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil;
- 7° het vellen van de boom, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de boom tot gevolg kan hebben;
- 8° het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
- 9° het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 10° het organiseren van grote evenementen, die het normaal gebruik van het beschermd onroerend erfgoed overstijgen;
- 11° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulators, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 12° het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
- 13° het plaatsen van tijdelijke of permanente constructies;
- 14° het uitvoeren van snoeiwerken, met uitzondering van snoeiwerken opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.

Art. 5.2 Voor de volgende handeling aan de overgangszone moet een toelating worden aangevraagd: Elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **22 DEC. 2016**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS